GID TEKNIK SOU TAY KAKAWO

USAID | AYITI
ÈD PÈP AMERIKEN

AVANSE
APPUI À LA VALORISATION DU POTENTIEL AGRICOLE NORD
POUR LA SÉCURITÉ ECONOMIQUE ET ENVIRONNEMENTALE

1 DE MO POU KÒMANSE

Ti liv sa a se yon Gid Pratik sou kijan pou fè tay nan kakawo. Li pote enfòmasyon sou tay kakawo bay plantè ak teknisyen ki angaje nan pwodwi kakawo. Ti liv sa a pa di tout bagay. Plantè ak teknisyen nan chak zòn dwe chèche konnen rezon ki fè tay pa fèt kòm sa dwa nan jaden kakawo yo pou yo ka pote solisyon. Plantè dwe byen pran swen jaden yo pou yo ka fè bon rekòt. Tay kakawo ak kontwòl lonbray nan jaden yo se 2 nan prensipal swen ki nesesè pou jaden yo kontinye bay bon rekòt.

2 Kisa yo rele tay kakawo ak pouki yo fè li ?

2.1 Tay kakawo

Pwodiktè fè tay kakawo pou:

- retire repous ak gouman yo;
- koupe branch ki nan move pozisyon kidonk mal plase, branch ki mal oryante oswa ki malad;
- pou pye kakawo yo ka pran fòm ak wotè yo vle ba li a;
- pye kakawo yo donnen anpil ak kontinye bay anpil pwodiksyon pandan plizyè lane;

Tay kakawo pa dwe fèt nenpòt ki fason. Li mande bonjan konesans sou kilti kakawo, sou klima ak kalite tè kote jaden yo tabli a.

2.2 Pwodiktè fè tay nan kakawo pou:

- Branch kakawo byen devlope nan tout direksyon . Branch ak fèy kakawo yo dwe byen okipe espas ki la pou yo san youn pa nwi lòt;
- Lè solèy touche tout kò pye kakawo yo pou yo byen fleri ak byen donnen;
- Anpeche maladi frape kakawo yo oswa pou konbat maladi yo;
- Pye kakawo yo pa monte twò wo. Pou yo pran fòm ak rete nan wotè plantè yo vle;
- Pye kakawo pran fòm ak pou yo pa file monte men wotè;
- Rekòt kakawo ak lòt travay pi fasil

2.3 Sa nou dwe konnen avan nou taye yon pye kakawo

- Chak pye kakawo bezwen yon espas pou li grandi. Sa vle di , chak pye kakawo bezwen espas pou branch li grandi san li pa nan konpetisyon ak branch yon lòt pye kakawo ;
- Fèy, branch ak pye kakawo yo bezwen jwenn limyè solèy pou pye kakawo yo ka byen donnen ;
- Pye kakayo bezwen fèy yo pou pwoteje yo ak pou yo donnen. Si pye kakawo yo taye twòp, si yo pa gen fèy yo pap donnen;
- Chak pye kakawo gen pwoblèm ak bezwen pali. Avan nou taye yon pye kakawo nou dwe idantifye kisa nap koupe ak poukisa nap koupe li.

2.4 Diferan kalite tay

Nou ka kòmanse taye kakawo depi menm ane nou plante ti pye kakawo yo jouk nan moman nou pra'l ranplase pye kakawo (sila ki fin granmoun nèt ak ki pa donnen menm jan ak lè yo te pi jenn). Gen 4 kalite tay diferan yo fè pi souvan sou kakawo:

* Tay fòmasyon;
* tay antretyen;
* tay sanitè;
* tay reyabilitasyon.

Tout kalite tay sila yo fèt pou nou jwenn plis randman nan jaden kakawo nou ak nan chak pye kakawo ki nan jaden sila yo. Yo pèmèt pye kakawo jwenn pi bon kondisyon pou yo devlope ak pou yo pwodwi pi plis kabòs kidonk pou yo donnen pi plis.

3 Tay fòmasyon

Tay fòmasyon kòmanse fèt nan menm ane pye kakawo a plante pou jouk li kòmanse donnen.

3.1 Tay fòmasyon sou ti pye kakawo ki soti nan pepinyè plan ki pa grefe

Nan ti pye kakawo sa yo tay sa fèt an patikilye pou:

- Pèmèt yon kantite ti pye kakawo yo grandi tout ansanm;
- Seleksyone 4 a 5 premye branch ki byen plase toutotou chak pye kakawo yo pou tabli plato, tab oswa kouwòn pye kakawo yo: (Desen 2)
- Chwazi wotè pou tab oswa kouwòn nan dwe fèt; se nan wotè 1 mèt edmi konsa yo ta dwe ye;
- Kontwole fòm ak wotè pye kakawo yo.

Men pati nan ti pye kakawo an ki dwe koupe nan tay sa a:

* Gouman yo ;
* Branch ki twò pre ak lòt;
* Branch ki pran direksyon kè oswa mitan pye kakawo a;
* Branch kap gade atè;
* Branch ki twòp, sila ki an plis yo.

Tou pwofite moman sa pou elimine lyann ak lòt plant kap monte sou ti pye kakawo yo.

Desen 1. Ti pye kakawo ki pa grefe avan tay fòmasyon

Desen 2. Ti pye kakawo apre tay fòmasyon

3.2 Tay fòmasyon sou ti pye kakawo grefe (Desen 4)

Tay sa fèt an patikilye pou:
* Elimine repous ki soti nan pòt grèf ;
* Seleksyone premye branch yo ak ba yo fòm, seleksyone 3 oubyen 4 branch konsa;
* Elimine lòt branch yo, tankou:

a. Branch kap gade oswa ki touche tè ;
b. Branch kap dirije yo nan mitan oswa nan kè pye kakawo yo;
c. Branch ki kwaze oswa ki twò pre youn ak lòt

Desen 3. Ti pye kakawo grefe avan tay fòmasyon

Desen 4. Foto ti pye kakawo grefe apre tay fòmasyon

4 Tay antretyen

Tay sa fèt pou kenbe fòm ak wotè pye kakawo yo, pou pye kakawo yo okipe espas yo bezwen pou yo byen devlope ak grandi san youn pa nwi lòt. Tay sa fèt pou korije pwoblèm yo pou pye kakawo yo ka byen donnen.

4.1 Egzanp kèk pwoblèm pye kakawo nou ka korije ak tay antretyen (Foto 1,2)

4.1.1 Kouwòn oswa tèt pye kakawo a twò toufe (Foto 1)

4.1.1.1 Pwoblèm sa bay se:
* Lè manke pase nan jaden ak nan kè pye bwa yo;
* Kò ak branch pye kakawo yo manke jwenn lè solèy;
* Anba feyaj la kenbe plis imidite sa ki ka favorize devlòpman maladi nan kakawo yo;
* Genyen plis kote pou rat ak lòt bèt ki manje kakawo kache.

Foto 1 .- Kouwòn pye kakawo ki pat gre ki twò toufe

Foto 2.Kouwòn pye kakawo grefe ki twò toufe

4.1.1.2 Solisyon

Se pou nou taye:

* Branch ki monte youn sou lòt;
* Branch ki anba lòt ki pa resevwa lè solèy;
* Branch kap file monte;
* Ti branch ki pouse sou premye branch yo men ki twò pre manman pye a.

Foto3. Solèy byen rive sou pye ak anba pye kakawo kite te fè tay antretyen

Foto 4. Jaden kakawo grefe ki fin fè tay antretyen

4.1.2 Kouwòn twò ouvè

Kouwòn la twò ouvè se lè gen twò gwo twou nan tèt pye kakawo a.(Desen 5)

4.1.2.1 Pwoblèm sa bay:

* Twòp solèy frape kò ak branch pye kakawo sa yo;
* Kakawo yo manke byen itilize espas kote yo ye;
* Kakawo sa yo pap byen donnen;

Desen 5. Kouwòn kakawo ki twò ouvè

4.1.2.2 Solisyon (Desen6)

* Taye pwent branch ki rete nan pye a pou fè yo pouse lòt branch ;
* Seleksyone branch ki pran direksyon pou bouche twou yo epitou kite yo pouse ak layite kò yo.

Desen 6. Kouwòn pye kakowo ki fèmen apre tay ak swen li te jwen

4.1.3 Branch devlope yon sèl bò pye kakawo a

Branch yo pa devlope menm jan tout kote pou bay yon kouwòn byen balanse (Desen7)

4.1.3.1 Pwoblèm sa bay

* Pye kakawo sa yo pap byen itilize tout espas ki nan ozalantou yo ;
* Pye kakawo sa yo pap byen donnen .

Desen 7. Pye kakawo ki gen branch yon sèl bò

4.1.3.2 Solisyon

* Kite pous oubyen ti branch nan bò ki pa gen branch yo grandi ak devlope pou yo fè gwo branch. (Desen 8)

Desen 8 Pye kakawo ki fin fè branch kote li pat genyen apre tretman li jwen

4.1.4 Pye kakawo twò ba

Nan jaden kakawo, pye kakawo yo dwe menm wotè pou youn pa kouvri lòt.
Men gen pye ki konn twò ba, ki pa menm wotè ak lòt pye yo. (Desen 9)

4.1.4.1 Pwoblèm sa bay

* Lè pa byen sikile nan jaden an ak andedan kouwòn pye kakawo a;
* Twòp imidite nan jaden an ki ka fè maladi devlope pi plis;
* Pye kakawo sa yo manke resevwa lè solèy paske lòt pye ki pre yo ka vle kouvri yo

Desen 9. Pye kakawo twò ba pase lòt

4.1.4.2 Solisyon

* Koupe branch ki twò ba yo;
* Kite branch oswa repous nan tèt pye kakawo yo devlope, pou pye yo vin menm wotè ak lòt yo;(Desen 10,11
* Lè se kakawo ki grefe, kite yo monte pou yo vin menm wotè tou.

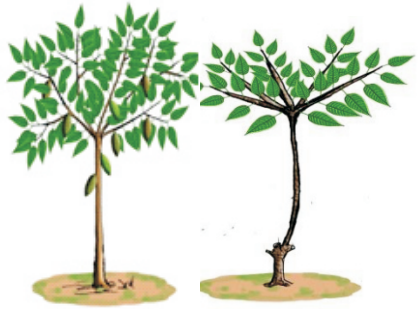

Desen 10. Pye kakao ki te twò ba ki vin men wotè ak lòt pye nan yon jaden

4.1.5 Pye kakawo yo twò wo

Lè pye kakawo manke jwenn swen. Lè yo pat fè tay fòmasyon ak tay entretyen korèkteman, pye kakawo yo ka souvan vin ampil trè wo. (Foto 5)

Foto 5. Pye kakawo ki wo anpil

4.1.5.1 Pwoblèm sa bay

Nan peyi Dayiti, nou souvan rankontre pye kakawo ki wo anpil. Men, Kakawo ki wo anpil bay plizyè pwoblèm tankou:

* Difikilte pou rekòlte kakawo sa yo;
* Difikilte pou pran swen pye kakawo sa yo ak pou trete maladi yo;
* Rat manje kakawo yo plis.

4.1.5.2 Solisyon (Desen 11)

* Koupe gouman yo avan yo devlope
* Koupe tèt pye yo nan wotè 3 mèt;
* Kite repous ki bay branch oswa ki fè tab vit yo grandi;
* Elimine lòt repous yo;
* Nan ka nap ranplase pye kakawo a nèt, nou ka koupe pye kakawoa ra tè pou li pouse gouman. Chwazi youn nan gouman yo pou kite devlope. Fè chwa gouman ki anfòm e ki pouse pre tè.

Desen 11.- Ekzanp tay ki dwe fèt pou redui nan wotè pye kakawo yo

4.1.6 Gouman oswa lougawou kap souse manman pye kakawo yo(Desen 12)

Pye kakawo yo pa dwe gen pitit. Yo pa dwe gen boujon kap pouse sou yo ak nan tèt yo si nou pa bezwen boujon oswa gouman sa yo

Desen 12. Gouman nan pye kakakwo

4.1.6.1 Pwoblèm sa bay

- Kakawo yo ap manke donnen;
- Lougawou anlè yo ap file monte.Pye kakawo yo ap vin twò wo.

4.1.6.2 Solisyon (Desen 13)

- Taye gouman yo ki pouse nan kò oswa nan rasin pye kakawo yo
- Taye branch ki pouse nan tèt pye kakawo yo.

Desen 13. Pye kakawo ki pa gen gouman

4.1.7 Branch yon pye kakawo kwaze ak lòt branch nan menm pye a oubyen ki kwaze

ak branch yon lòt pye kakawo (Desen 14, 15)

4.1.7.1 Pwoblèm sa bay

* Kakawo yo manke jwenn lè ak limyè solèy;
* Gen anpil imidite nan jaden yo, sitou nan sezon lapli;
* Kakawo yo manke donnen.

Desen 14. . Pye kakawo ki gen branch kwaze ak branchkap gade anba ki bezwen bezwen taye

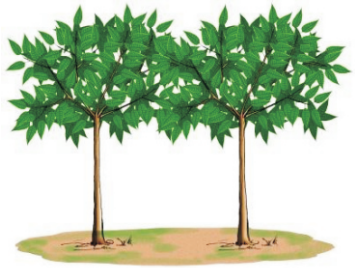

Desen 15. Pye kakawo ki gen branch ki kwaze youn ak lòt

4.1.7.2 Solisyon (Desen 16)

* Taye pwent branch yo;
* Taye ti branch ki soti twò pre kò oubyen manman pye a;
* Taye branch kap gade anba
* Taye branch ki kwaze sou lòt branch .

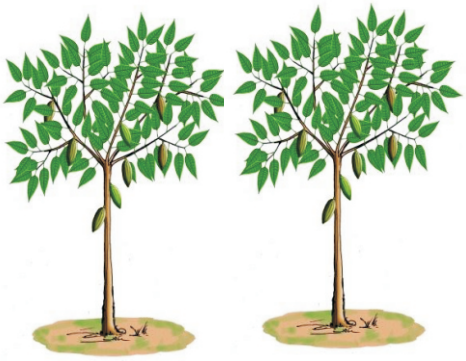

Desen 16. Pye kakao kap devlope san branch youn pa derange lòt

4.2 Plant ki malad, branch ki sèch oubyen ki domaje, lòt plant kap pouse sou pye kakawo yo

4.2.1 Pwoblèm sa bay:

- Maladi ka vin fè plis dega tankou touye pye kakawo a;
- Pye kakawo ap manke donnen;
- Rat ak lòt vèmin ap jwenn plis kote pou yo kache.

4.2.2 Solisyon

* Koupe branch oswa pati nan pye kakawo ki malad ak sa ki kraze, andomaje oswa sèch ;(Desen 17)
* Elimine lyann oswa lòt plant parazit ki sou pye kakawo yo;
* Retire kabòs ki malad ak sa ki rete sèch nan pye kakawo yo ;
* Fè drenaj nan tè ki kenbe dlo yo;
* Fè tay pye bwa ak pye kakawo pou lè ka rantre nan jaden yo;
* Byen netwaye oswa dezenfekte zouti kap fè tay yo.

Desen 17. Plantè ka koupe branch maladad nan pye kakawo

Yon ti rezime sou sa ki dwe taye nan yon pye kakawo

- ✓ Ti branch fèb ki pouse twò pre premye gwo branch yo oubyen twò pre manman pye a;
- ✓ Branch kap dirije yo nan mitan oswa nan kè pye kakawo a;
- ✓ Branch ki gade atè;
- ✓ Gouman oswa lougawou ki pouse nan manman pye a ;
- ✓ Gouman oswa branch kap file monte ;
- ✓ Pati branch yon pye ki kwaze youn ak lòt oswa ki rankontre ak yon lòt pye kakawo ;
- ✓ Branch ki malad, ki kraze, ki sèch oubyen ki gen move fòm;

Lyann ak lòt plant ki monte sou pye kakawo yo.

5 Modèl yon jaden ke yo byen pran swen

Yon jaden ke yo byen tabli ak pran swen:

- Dwe gen ladanli pye kakawo ki byen donnen ak ki bay bon kalite kakawo;
- Tout pye kakawo yo dwe menm wotè.,Yo plante nan menm distans; (foto 6)
- Kouwòn pye kakawo yo dwe sanble. Yo dwe prèske menm gwosè pou chak pye;
- Pye kakwo yo pa dwe twò wo. Yo dwe 3 mèt konsa;
- Lè solèy dwe byen antre nan jaden an. Lè solèy dwe touche kò pye yo epi Li dwe rive atè tou;
- Tay dwe fèt chak ane nan jaden an.

Foto 6. Yon jaden kakawo ke yo fin fè tay

6 Tay reyabilitasyon / rejenerasyon

Tay sa a fèt pou ranplase pye kakawo ki malad, ki twò granmoun oswa ki manke donnen.
Rejenerasyon an ka fèt 2 fason : Gouman oubyen Resepaj.

6.1 Reyabilitasyon avèk metòd gouman

Men fason reyabilitasyonan dwe fèt

* Koupe nan kouwòn pye kakawo yo yon fason pou elimine jiska 70 pou san nan (70%) nan kouwòn nan, oswa kòche (blese) chouk pye kakawo yo ak yon kout manchèt pou fè gouman yo kale ak pouse anba nan kò pye kakawo yo; (Desen 18,19)
* Chwazi gouman ki pi djanm nan, sila ki soti pi pre tè ; (Desen 20}
* Kontinye koupe nan manman pye a pou gouman an vin tounen yon jenn ti plant, pou li grandi ak devlope kòmsadwa;
* Elimine manman pye a lè jenn ti pye a kòmanse donnen.

Desen 18.- Kakawo kap taye pou reyabilite

Desen 19.- Gouman kap pouse apre tay pou reyabilite

Desen 20.- Gouman ki seleksyone k ap devlope pou ranplase gwo pye

6.2 Reyabilitasyon avèk metòd resepaj

Resepaj se lè pye kakawo nou swete ranplase yo koupe nèt pou pati ki rete nan tè a repouse pou bay yon lòt pye kakawo tou nèf. (foto7) Men kijan yo fè resepaj la :

* Koupe pye kakawo nou vle ranplase a nan wotè 30 santimèt konsa kidonk pou'l pa ta pi wo pase jenou nou ;
* Seleksyone repous oswa gouman ki pi djanm e ki pouse pi pre tè pou kite kite grandi ak devlope kòrèkteman;
* Elimine lòt repous (gouman) yo;
* Pran swen ti pye ki seleksyone yo pou yo byen grandi ak pran fòm yo;
* Pwofite moman sa a pou regle distans ant pye kakawo yo

Foto 7. Tay rejenerasyon nan jaden kakawo

Resepaj yon jenn pye nan yon gwo jaden

Nan ka se yon jenn pye kakawo yo ki te byen donnen e ki bay bon kalite kakawo ki vin gen yon pwoblèm, pye sa a ka koupe nan wotè yon (1) mèt konsa. (foto 8 a 10)Lè sa a, se repous oswa gouman ki pouse pi pre kote tay la te fèt la kap seleksyone pou grandi pou vin fè gwo pye. Repous oswa gouman nou seleksyone a ap vin fè yon sèl ak pati manman pye ki te koupe a.

Foto 8. Gouman kap pouse apre pye kakawo te fin taye

Foto 9. Kakawo ki te seleksyone pami ti pye kite pouse apre tay kap grandi

Foto 10. Pye kakawo ki resepe wo kap grandi.

6.3 Reyabilitasyon avèk grefaj

* Si pye kakawo kap ranplase yo pat byen donnen, nou ka grefe gouman ki seleksyone yo ak grefon ki soti nan yon pye kakawo ki byen donnen pou pye kakawo ki rejenere yo ka vin donnen pi plis.
* Nou ka fè grèf la dirèkteman sou pye kakawo nou ap ranplase a si li pa malad, ni twò granmoun. Lè sa a, grèf la ap fèt nan wotè 50 santimèt pou rive 1 mèt konsa. Apre grèf la fin reyisi, pye kakawo a dwe koupe nan distans 30 santmèt pi wo pase grèf la. Se Grèf la ki ap vin bay nouvo branch yo.

7 Epòk pou fè tay antretyen kakawo

* Tay yo dwe fèt apre gwo sezon rekòt ak avan sezon lapli. Bon lè pou fè tay nan rejyon Nò a se pandan mwa jen pou rive mwa septanm.
* Apre yon gwo tay fin fèt gen anpil boujon nou pa bezwen ki ka pouse.

Li bon pou retire boujon sila yo byen bonè paske :

a. Yap soti pi fasil kidonk yap kapab soti san okenn difilkilte;
b. Ap gen mwen risk pye kakawo yo gen blesi sa ki ka fe lòt maladi rantre sou yo.

8 Mezi pou rèspekte pou fè bon tay sou pye kakawo

Men kèk mezi ki dwe rèspekte nan zafè tay sou pye kakawo:

* Toujou fè tay yo ak zouti ki byen file;
* Taye branch gwo pye kakawo yo ra pye, byen pwòp; pa kite bout branch ki ka vin bay maladi pi devan ;(foto 11)
* Fè tay yo an bye pou dlo pa rete chita kote tay la fèt la; (foto 12)
* Lè yon zouti fin taye yon pye kakawo ki malad byen netwaye li ak byen dezenfekte li avan nou ale taye yon lòt pye kakawo avèk li;
* Lè sa nesesè, fè tay sou pye bwa ki kouvri ak pwoteje jaden kakawo yo avan tay sou pye kakawo ki nan jaden an.

Foto 11.- Tay ki mal fèt ki ka bay maladi

Foto12 - Tay ki byen fèt

9 Prekosyon apre nou fini fè tay sou pye kakawo yo

Foto 13

Pwoteje kote ki koupe oswa ki blese nan pye kakawo yo pandan tay la tap reyalize ak yon pwodwi ki pou anpeche maladi ak ensèk atake pye kakawo yo.
Men kèk pwodwi ki ka itilize pou kouvri blese yo :(foto 13)

a. Sann dife + dlo savon
b. Sann dife + Lwil kizin ki fin sèvi

10 Zouti pou fè tay Kakawo

Men prensipal zouti ki sèvi nan fè tay:

Photo 3.- Manchèt

Photo 5.- Si elektrik

Photo 4.- Si amen

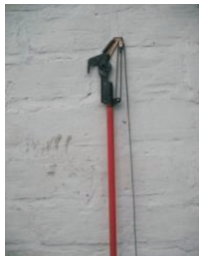

Photo 8.- Si ak kòd

Photo 7.- Gwo sekatè

Photo 9.-Ti Sekatè

Photo 6.- Nechèl

Photo 31 : Si elektrik

AVANSE se yon pwojè ke USAID finanse.
Opinyon otè yo eksprime nan piblikasyon sa a pa nesesèman reflete opinyon
Ajans Etazini pou Devlopman Entènasyonal (USAID) oswa Gounènman Etazini an.